

مقایسه کاربری فناوری آموزشی در روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی استادان زن در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی شیراز

فاطمه شهامت^{۱*} و نادر شهامت^۲

چکیده

استفاده مناسب از فناوری آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری می‌تواند به ارتقاء و بهبود تدریس و نیز دستاوردهای یادگیری بیانجامد. استفاده از فناوری در کلاس درس حالت‌هایی گوناگون را دربر می‌گیرد که می‌توان آن‌ها را بر یک طیف قرار داد. به شکلی که یک سوی آن به کاربردن پاورپوینت و در سوی دیگر، استفاده از سامانه‌های یادگیری الکترونیکی آمیخته قرار داشته باشد. در این صورت تمام حالت‌های یاد شده ممکن است به بهبود تدریس و نیز ارتقای یادگیری بیانجامد. این پژوهش با هدف بررسی کاربری فناوری آموزشی در روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی در بین استادان زن در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی انجام گرفت. پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش شبه آزمایشی بود. جامعه آماری شامل ۶۵ استاد زن (۳۶ نفر در دانشگاه‌های دولتی و ۲۹ نفر در دانشگاه آزاد اسلامی) بودند که با روش نمونه‌گیری در دسترس و هدفمند انتخاب و مورد استناد قرار گرفتند. داده‌های مورد نیاز این پژوهش از یک پرسش‌نامه محقق ساخته که از دو بخش روش‌های تدریس و فناوری آموزشی با پایایی مناسب (آلفای کرونباخ ۰/۹۷) گردآوری شدند. داده‌های بدست آمده از روش‌های آماری توصیفی - آزمون تی مستقل و آزمون خی دو تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان دادند که روش تدریس ارتباطی در دانشگاه دولتی و آزاد اسلامی بیش‌ترین استفاده و روش تدریس شنیداری کم‌ترین کاربرد را در هر دو دانشگاه داشته است. نتایج نشان دادند که تفاوتی معنادار بین بکارگیری روش‌های تدریس در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی وجود دارد. همان‌گونه که آمار توصیفی نشان می‌دهد، تفاوت معنا دار بیش‌تری در دانشگاه‌های دولتی در استفاده از روش‌های تدریس مستقیم، گروهی، فیزیکی کامل، روش تدریس ارتباطی و کارمحور نسبت به دانشگاه آزاد اسلامی وجود دارد. افزون بر این، تدریس زبان انگلیسی با استفاده از فناوری آموزشی در انگیزش دانشجویان نسبت به یادگیری مؤثر است و در این زمینه تفاوتی معنادار بین دانشگاه دولتی و آزاد اسلامی وجود دارد. هم‌چنین،

۱- استادیار گروه زبان‌های خارجی واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

۲- استادیار گروه مدیریت آموزشی واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

*- نویسنده مسئول مقاله: fshahamat@yahoo.com

استادان زن دانشگاه آزاد اسلامی در تدریس زبان انگلیسی چاپ‌گر، اسکنر و کلاس مجازی را در فرایند یاددهی نسبت به هم‌تایان خود در دانشگاه دولتی بیش‌تر بکار می‌گیرند. روی هم رفته، در این مقایسه سهم دانشگاه آزاد اسلامی در زمینه کاربست فناوری آموزشی در تدریس زبان انگلیسی بیش‌تر نمایان است.

واژه‌های کلیدی: روش تدریس (ارتباطی)، فناوری آموزشی.

پیشگفتار

فناوری آموزشی را می‌توان به « مهندسی آموزشی » تشبیه کرد که از راه آن یک فناوریست آموزشی می‌تواند با استفاده از روش‌هایی کارآمد برای آموزش طرحی ارائه دهد که ضمن تسهیل آن یادگیری سریع‌تر، مؤثرتر و پایدارتری را به همراه داشته باشد. فناوری آموزشی فراتر از کاربرد ابزار و وسایل است. بدین ترتیب فناوری آموزشی بیش‌تر از مجموعه بخش‌های گوناگون تشکیل دهنده آنست. به بیان دیگر، فناوری آموزشی عبارت است از روش منظم طراحی، اجرا و ارزیابی فرایند تدریس و یادگیری بمنظور ایجاد یادگیری پایدار در فراگیران (Brown, 1997). لذا، آموزش (Teaching) یک معرفی سیستماتیک از حقایق، مهارت‌ها و فناوری به فراگیران است. با سرعتی فزاینده که فناوری در پردازش و انجام کار دارد و با افزایش وسایل و تجهیزات کمک آموزشی و افزایش سرمایه‌گذاری کشورها در بالا بردن سطوح آگاهی افراد، رقابتی فزاینده در گسترش علم و تولید عوامل سخت‌افزاری بین جوامع آغاز و توسعه یافته است. مرئبان آموزشی همواره با دو پرسش اساسی روبه‌رو بوده اند: یک (چه فناوری‌هایی وجود دارد که می‌تواند به وسعت و تسهیل آموزش و یادگیری فراگیران کمک کند؟ دو) چه مهارت‌هایی برای مرئبان لازم است که با طراحی و اجرای آن، امکان یادگیری افزایش یابد؟ بنابراین، دانش و روش بکارگیری آن متناسب با رشته و محتوا از اهمیتی بسزا در حوزه یاددهی و یادگیری برخوردار است. فناوری‌های استاندارد بویژه در ضمن تدریس و یادگیری به معنای مهارت‌های لازمی است که مرئبان نیاز دارند تا به کمک آن بتوانند به گونه‌ای کارآمد از انواع رسانه‌ها و تجهیزات در محیط یادگیری استفاده کنند. جوامع پیشرو آموزشی، در آموزش فناوری‌های آموزشی استانداردهایی را برای بکارگیری آن در تدریس و یادگیری ارائه می‌کنند که بازتابی از مفاهیم پایه و مهارت‌هایی است که در فناوری داده‌ها و آموزش بکار می‌رود. این استانداردها عبارت است از :

-آشنایی کامل به مفاهیم و مهارت‌های کاربری نوع فناوری.

-انتخاب دواطلبانه همراه با باور مرئی در بکارگیری فناوری متناسب با محتوا در کلاس درس.

-داشتن دانش و مهارت و ارتقاء آن در به کارگیری فناوری.

ارزیابی مداوم از یادگیری ایجاد شده در کلاس درس و سهم فناوری در ایجاد و توسعه آن استفاده از فناوری نوین آموزشی به معنای حذف مربی و جایگزینی آن نیست بلکه استفاده از فناوری به معنای استفاده بهینه از وقت و افزایش توانایی مربی در ارایه محتوا، تعمق در یادگیری، ارتقاء انگیزش فراگیران، مطالعه و پژوهش‌های کاربردی و افزایش توان استفاده از نیروی تعقل در حل مسائلی است که فلسفه یادگیری و هدف اساسی کلاس درس تلقی می‌شود. آنچه مسلم است استفاده از فناوری‌های آموزشی به نسبت سطح تدریس و نوع درس کاملاً متفاوت است. سازمان ملی فناوری آموزشی در ایالات متحده آمریکا با دو هدف اساسی در حوزه سیستم‌های آموزش به کار خود ادامه می‌دهد؛ نخست، طراحی فناوری آموزشی برای تمامی سطوح تحصیلی و دوم، فراهم کردن زمینه امکانات علمی برای مربیان در استفاده از فناوری‌های آموزشی به عنوان نوعی ارایه کیفیت خدمات آموزشی. بنابراین، هدف اصلی و اساسی در استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی در جغرافیای یادگیری، شکست حصارها و ایجاد یک انقلاب جدید آموزشی است. مهم‌ترین مشکل و سد در مقابل این مسئله تفکر سنتی و باور به روش‌های منسوخ شده و عدم تمایل و درک اهمیت کاربست فناوری آموزشی روز آمد است.

امروزه با توجه به پیشرفت علم و فناوری و تحولات پی در پی، زبان انگلیسی به عنوان زبان بین‌المللی و اصلی شناخته شده است (Abbasi, Ahmadi & Lotfi, 2009). بنابراین، یادگیری زبان انگلیسی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی برای استفاده از منابع و مآخذ علمی و پژوهشی و بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته از اساسی‌ترین مهارت‌های مورد نیاز زندگی در جهان امروز است. به نظر پژوهشگران یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در یادگیری زبان رویکردهای یاددهی - یادگیری (روش تدریس) است. در چند سال اخیر، آموزش کارآمد زبان انگلیسی از عمده‌ترین دغدغه‌های مسئولان برنامه‌ریزی درسی کشور بوده است زیرا با وجود صرف مقدار زیاد زمان، انرژی و سرمایه، فراگیران بسیاری پس از چند سال آموزش زبان انگلیسی در نهایت، از دستیابی به توانایی برقراری ارتباط مفید و مؤثر عاجزند. عوامل این ناکامی را می‌توان در روش نامناسب آموزش استادان و مربیان زبان انگلیسی، محتوای آموزشی نامناسب، روش‌های تدریس ناکارآمد، بی‌انگیزه بودن فراگیران، دیر شروع کردن آموزش و بکار نبردن آموخته‌ها جستجو کرد (Beiramipour, Liaqtdar & Sharif 2008). از آنجایی که زبان انگلیسی در ایران و سایر کشورها به عنوان یک زبان بین‌المللی و یادگیری آن بسیار مهم است پژوهش و مطالعه در مورد اصول و روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی بسیار ضروری است. طراحی محتوا بر اساس سطح کلاس و سطح دانش فراگیران به صورت فردی و جمعی یکی از وظایف اصلی مربیان بشمار می‌رود. بکارگیری فناوری و استفاده بهینه از آن نوعی خود رشدی و خود قضاوتی را برای فراگیران در کلاس درس ایجاد می‌کند. موفقیت در این زمینه مستلزم استفاده بهینه از فناوری متناسب با

موقعیت جامعه فراگیران، اخلاق و خصوصیات و باورهای مذهبی حاکم بر فضای آموزشی است. لذا، هدف این پژوهش مقایسه کاربرد فناوری آموزشی در آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی بوده است. در این مطالعه استفاده از فناوری آموزشی به چند دلیل ضرورت دارد: آموزش و یادگیری زبان انگلیسی از راه فناوری یا فناوری داده‌ها روندی نوین در یادگیری زبان خارجی است و فناوری نقشی وسیع در آموزش دارد و زبان انگلیسی به عنوان یک زبان خارجی یک کار بحث برانگیز در کشورهای در حال توسعه به گونه عام و در کشور ما بصورت خاص است. آموزش زبان انگلیسی در برنامه درسی مدارس و دانشگاه‌ها از توجه قابل ملاحظه ای در نزد اهل علم برای آشنایی با نوآوری‌های علمی همواره برخوردار است، لذا برای دسترسی و استفاده بهنگام از آن به عنوان استراتژی سیستم‌های آموزشی، یادگیری زبان انگلیسی نقش بسزایی را به خود اختصاص داده است. بنابراین، کاربرد فناوری آموزشی دارای دامنه ای وسیع تر از کاربرد مواد و وسایل آموزشی است که عبارت است از روش طراحی، اجرا و ارزیابی فرایند تدریس و یادگیری که در آن از منابع انسانی نیز در کنار عوامل سخت افزاری استفاده می‌شود که می‌توان با نگرش مثبت به مشروعیت آن در صحنه کلاس درس بازدهی‌های آموزشی را مورد ارزیابی دقیق و همه جانبه قرار داد.

مروری بر پیشینه پژوهش

نظام آموزش عالی در کشورهای گوناگون در اثر روندها و تحولات جهانی در دو دهه اخیر با چالش‌های گوناگونی روبه‌رو شده است، به شکلی که نه تنها فرایند عملیاتی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده بلکه هدف‌های آن‌ها را نیز متحول کرده است؛ از جمله این روندها می‌توان به جهانی‌شدن، دانش محور شدن اقتصاد و نیز فناوری داده‌ها و ارتباطات اشاره کرد (Bazargan, 2003). یکی از چالش‌هایی که آموزش عالی با آن روبه‌روست، کیفیت فرایند تدریس و یادگیری است. برای غلبه بر این چالش‌ها شیوه‌های متفاوتی وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها شیوه‌ای است که در بیانیه جهانی آموزش عالی در اجلاس جهانی یونسکو در سال ۱۹۹۸ بیان شده است. در این اعلامیه آمده است که «مؤسسات آموزش عالی باید نخستین نهادهایی باشند که از مزیت‌ها و امکانات بالقوه فناوری داده‌ها و ارتباطات بهره‌مند شوند و در این باره به ایجاد محیط‌های نوین آموزشی برای هماهنگی با عصر داده‌ها و تبیین نظام‌های مجازی بپردازند» (Montazer & Diani, 2003). فناوری‌های داده‌ها و ارتباطات محیط‌های یادگیری قدرتمندی را بوجود می‌آورد، موجبات برقراری ارتباطات اجتماعی و روانی و نیز تعامل همکاران و تعامل اعضای هیئت علمی با دانشجویان را برای غلبه بر موانع زمان و فضا فراهم می‌کند و ابزاری قوی برای ایجاد دانش و یادگیری اکتشافی است که فرصت‌هایی را برای یادگیری و دستیابی سریع به داده‌ها و فرهنگ‌های

متفاوت ایجاد می‌کند (Jacobsen, 1998). شواهد نشان می‌دهند که بمنظور بهبود آموزش و ارتقای کیفیت یادگیری زبان انگلیسی باید در شیوه‌های سنتی آموزشی زبان انگلیسی تجدید نظر، بازبینی و حتی تغییر انجام گیرد. در این باره توجه به طراحی آموزشی، ابداع الگوهای آموزشی و توجه به رویکردهای نوین در آموزش زبان انگلیسی جزء مهم‌ترین راهکارهای علمی برای ارتقاء و پیشرفت در یادگیری زبان خارجه بویژه زبان انگلیسی بشمار می‌رود. لذا، پژوهشگران بمنظور غلبه بر این مشکلات متوجه رویکردهای آموزشی نوین و نظریات تعاملی در آموزش زبان خارجه شده‌اند. یک دسته از رویکردهای نوین که در سال‌های اخیر به گونه جدی مورد توجه قرار گرفته، رویکرد مبتنی بر فناوری بویژه یادگیری الکترونیکی است. نتایج یک نظر سنجی در سال ۲۰۱۰ در کشور تایوان نشان داد که نخستین دلیل اصلی منجر به ناکامی و ناامیدی فراگیران دانشگاهی، کاهش انگیزه یادگیری آن‌هاست. برای ارتقای انگیزه یادگیری و کارآیی تدریس، بویژه در درس زبان انگلیسی، فناوری‌های پدیدار شده که به گونه جدی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (Rau, Gao & Wu, 2008).

امروزه، مهم‌ترین شبکه تبادل فناوری در جهان در حال توسعه، بر خلاف جهان توسعه یافته (که در آن رایانه و اتصال به اینترنت فراگیر شده است)، تلفن همراه است. از نظر کشورهای در حال توسعه ویژگی‌هایی هم‌چون: محدود نبودن یا وابستگی دایم به برق، تعمیر و نگهداری آسان، سهولت استفاده از صوت و متن و قابلیت دسترسی و حمل و نقل آسان از مهم‌ترین موردها برای استفاده از تلفن همراه به عنوان وسیله یادگیری بالقوه بشمار می‌رود (Stone, Lynch & Poole, 2003). از این‌رو، تلفن همراه با داشتن توانایی‌های بالقوه در یادگیری، بویژه یادگیری واژگان زبان انگلیسی، نقشی مهم دارد. در واقع، یادگیری زبان انگلیسی یکی از رشته‌هایی است که در آن به شکل ویژه مزایای فناوری همراه مانند تلفن همراه و میدیاپلیبر و پی دی ای استفاده می‌کند (Shohel, Mahruf & Power, 2000). یک دسته دیگر از روش‌های نوین، روش یادگیری الکترونیکی و یادگیری با اینترنت بویژه پست الکترونیکی است. در میان اشکال گوناگون رسانه‌های ارتباطی مرتبط با رایانه، پست الکترونیکی محبوب‌ترین و مفیدترین ابزار برای یادگیری زبان انگلیسی بشمار می‌رود (Fang Shang, 2005). در سال‌های گذشته استفاده از پست الکترونیکی برای تدریس زبان خارجی در سطح دانشگاه به شکل گسترده افزایش یافته است و این موضوع سبب تغییر نوع واکنش شده و یک محیط یادگیری پویا خلق کرده و موجب ایجاد تعامل و همکاری دانش‌محور میان یادگیرندگان و استادان شده است و در واقع، استفاده از پست الکترونیکی سبب افزایش ارتباط و تبادل داده‌ها میان فراگیران و استادان می‌شود و به فراگیران کمک می‌کند تا زبان خارجی را در یک محیط انگیزشی معتبر و واقعی یاد بگیرند (Absalom & Mariolina, 2004). رویکرد پست الکترونیکی راهبردی مثبت است که به بهبود یادگیری زبان انگلیسی و نگرش

دانشجویان به این زبان کمک می‌کند. همچنین، پست الکترونیکی امکان بازخورد فوری را برای فراگیران فراهم می‌کند و فراگیران می‌توانند از این راه بحث و ارتباط مستقیم با هم داشته باشند؛ به بیان دیگر، پست الکترونیکی می‌تواند موقعیت کمتر ارتباطی را با کسب داده‌ها بیش‌تر جایگزین تعامل واقعی و سریع کند (Fang Shang, 2007).

استک ول (Stockwell, 2003) طیفی از مزایای استفاده از پست الکترونیکی را مبنی بر مطالعات پیشین ارائه کرده است که شامل افزایش انگیزه، کاهش استرس، ایجاد فرصتی برای برقراری ارتباط درست و معتبر، افزایش مشارکت و تعامل و خودمختاری یادگیرندگان است و همچنین، به دلیل ترس از تلفظ نکردن درست واژه‌ها، فراگیران در استفاده از پست الکترونیکی احساس راحتی بیش‌تری می‌کنند. از سوی دیگر، یادگیری از راه پست الکترونیکی نسبت به یادگیری چهره به چهره پذیرش بیش‌تری دارد و افزون بر ویژگی‌های فنی، به تدریس و یادگیری محتوا جذابیت می‌بخشد. از دیگر مزایای پست الکترونیکی می‌توان یادگیری مستقل و پیشرو با آهنگ رشد خود و برگشت و جستجو را عنوان کرد (Absalom & Mariolina, 2004).

کارشناسان بر این باورند که روش‌های سنتی تدریس نیاز فراگیران را در مهارت‌های اساسی یادگیری زبان انگلیسی مانند شنیدن، بیان کردن، خواندن و نوشتن به خوبی برآورده نمی‌کنند. در مواردی که انگلیسی به عنوان زبان خارجی تدریس می‌شود، امکان استفاده از مهارت‌های یاد شده در کلاس درس برای آن‌ها وجود ندارد. زبان انگلیسی در چنین جاهایی ممکن است برای گرفتن مدرک تحصیلی مورد نیاز باشد که در آن صورت، به زبان انگلیسی به عنوان موضوعی مثل علوم دیگر نگریسته می‌شود. برای فراگیران مفهوم نیاز بیرون از کلاس اهمیت بسیار کمی دارد و آموخته‌ها در زندگی واقعی بکار گرفته نمی‌شود (Abbasi et al., 2009). تجربه نشان داده است که آموزش‌های سنتی، چه در سطح دبیرستان و چه در دانشگاهها، ناموفق بوده و هرگونه تغییر در امر آموزش زبان تاکنون با شکست مواجه شده است (Pishghadam, 2009). یادگیری واژگان بیگانه گامی اساسی برای یادگیری زبان خارجی بشمار می‌آید (Baki & Akdemir, 2010). در واقع، یادگیری زبان خارجی شامل حفظ و تکرار تعداد زیادی از واژه‌های کلیدی و ساختار گرامری است. پژوهش‌های اخیر درباره مغز و یادگیری نشان داده است که یادگیری واژه یا مفهوم تازه به تجربه‌های چندگانه نیاز دارد. ارائه تمرین‌های پی در پی مانند شبکه‌ای طبیعی می‌تواند برای یادگیری واژه‌ها تکامل یافته و قوی باشد که در همه زمان‌ها با ارائه کافی، فعالیت زیاد، تمرین و تکرار و بازشناسی، نسبتاً خود کار می‌شود که این موضوع یکی از اهداف یادگیری زبان‌های خارجی است. هنوز در بسیاری از نهادهای آموزشی در جهان مقدار زمان اختصاص داده شده به آموزش زبان انگلیسی در کلاس درس خیلی محدود است. برای مثال، در دانشگاه‌های کشور ژاپن یک کلاس ۹۰ دقیقه‌ای برای آموزش زبان انگلیسی در طول هفته در نظر گرفته شده است و بنابراین،

مربیان باید تصمیم بگیرند که چگونه از این زمان محدود استفاده کنند. نظر به این که دانشجویان زبان انگلیسی معمولاً فرصت کمی برای صحبت کردن و شنیدن زبان با هم در کلاس دارند، بنابراین باید به فکر روش‌های جایگزین بود. باور بر این است که نسل جدید فناوری آموزشی می‌تواند فرصت‌های یادگیری معنادار و خارج از محیط آموزشی را گسترش دهد (Thornton & Houser, 2005).

افزون بر این، پژوهش‌ها درباره حافظه و یادگیری نشان داده است، برای این که داده‌ها در حافظه بلندمدت ذخیره شوند، تمرین‌ها باید در طول زمان توزیع شود (Greene, 1989). هم‌چنین، مطالعه تأثیر ایجاد فاصله در یادگیری واژگان زبان خارجی بدون استفاده از فناوری نشان داد که تعداد یادآوری واژه‌ها بیش‌تر تحت تأثیر فواصل زمانی است (Dempster, 1987). مطالعات دیگر نشان داد که نوع تمرین مهم است؛ تمرین‌های مشروح (تفصیلی) که به گونه عمیق پردازش می‌شوند، از تمرین‌هایی که به گونه سطحی پردازش می‌شوند، مؤثرترند. بنابراین، لازم است که دانشجویان زبان‌های خارجی واژه‌هایی را در فواصل زمانی به شکل‌های گوناگون مرور کنند تا ذخیره سازی را در حافظه بلندمدت تسهیل سازند (Thornton & Houser, 2005). با وجود این، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که هم یادگیری از راه توضیح روشن و هم یادگیری ضمنی از راه خواندن می‌توانند سبب فراگیری واژه‌های زبان خارجی شود. ترکیب این دو روش را بیش‌تر کارشناسان توصیه می‌کنند (Wood, 2001)، اما وجود این روش‌ها برای یادگیری ۵۰۰۰ واژه ضروری زبان انگلیسی کافی نیستند. بنابراین، دانشجویان به برنامه‌ای ساختارمند نیازمندند که در آن واژه‌های ناشناخته شناسایی شوند و سپس با روشی که از ذخیره سازی آن‌ها در حافظه بلندمدت حمایت می‌کند، آموخته شوند. باور بر این است که رسانه ای مانند پست الکترونیکی چنین انتظاراتی را برآورده می‌سازند (Thornton & House, 2005). چن و چانگ (Chen & Chung, 2007) در بررسی یادگیری واژگان انگلیسی اذعان کردند که ابزارهای یادگیری سیار به دلیل ماهیت انعطاف پذیر و مؤثر خود، به گونه چشمگیر سبب افزایش یادگیری، عملکرد و انگیزه فراگیران در یادگیری واژگان زبان انگلیسی می‌شود.

پاور و شربس (Pover & Shrestha, 2010) تأکید کردند که بکارگیری تلفن همراه در آموزش یادگیری سبب تحول در تدریس و یادگیری زبان خارجی شده و رویکردهای معلم محور را به رویکردهای فراگیر محور تبدیل کرده است. پاور و شربس هم‌چنین، تأکید کردند که چنین رویکردهایی فناوری تلفن همراه را به نظریه های فرهنگی که از یادگیری فعال حمایت می‌کنند، پیوند می‌دهد.

فنگ چانگ (Fang Shang, 2007) نیز در بررسی تأثیر پست الکترونیکی بر نگرش‌ها و عملکرد خواندن زبان خارجی اشاره می‌کند که پست الکترونیکی فرصت‌هایی را برای یادگیری تعاملی زبان

فراهم می‌کند و به خودمختاری و کنترل دانشجویان بر فرایند یادگیری کمک می‌کند. نتیجه این مطالعه نشان داد که نگرش بیش‌تر دانشجویان در خصوص پتانسیل و پیامدهای پست الکترونیکی نسبت به بهبود عملکرد خواندن مثبت است.

لیا، لو، لیو و لیانگ (Lai, Luo, Liu & Liang, 2010) ضمن بررسی یادگیری زبان انگلیسی نوآموزان به وسیله پست الکترونیکی به این نتیجه دست یافتند که پیشرفت یادگیری زبان انگلیسی گروه آزمایش (استفاده از پست الکترونیکی) به گونه‌ای معنادار بالاتر از پیشرفت یادگیری دانشجویان گروه کنترل بوده است.

روش پژوهش

این پژوهش بر اساس هدف کاربردی و بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها از نوع شبه آزمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۶۵ استاد زن در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی با میانگین سنی بین ۶۰-۳۰ سال است که با مرتبه علمی مربی و استادیار در سال تحصیلی (۹۲-۱۳۹۱) مشغول به تدریس بوده‌اند. نمونه آماری مورد مطالعه نیز به روش نمونه‌گیری در دسترس و هدفمند انتخاب شدند و گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته انجام شده است. برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهشی با توجه به فناوری آموزشی موجود در محیط پژوهش و همچنین، رعایت اصول آموزشی در تدریس زبان انگلیسی در کلاس‌های درس، پرسش‌نامه ۵ گزینه‌ای لیکرت به وسیله محقق ساخته شد، پرسش‌نامه نهایی شامل دو بخش: بخش نخست مربوط به پرسش‌های کلی مربوط به رسانه‌ها و فناوری (۲۳ شاخص) و قسمت دوم مربوط به روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های ایران بود (۱۰۰ شاخص). برای اطمینان از اعتبار پرسش‌نامه دیدگاه تخصصی استادان و متخصصان رشته آموزش زبان انگلیسی و روش‌های تدریس بخش زبان انگلیسی دانشگاه شیراز استفاده شد که در نهایت مورد تأیید قرار گرفت و برای تعیین پایایی ابزار سنجش با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ضریب ۰۹۷ صدم کسب گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها پس از گردآوری داده‌ها از فوریه تا جولای ۲۰۱۲ با شرکت پژوهشگر در کلاس‌های درس و توصیف کردن اهداف مطالعه و آشنا کردن افراد با شاخص‌های مورد مطالعه اجرا و گردآوری شد. برای محاسبه میانگین شاخص‌ها و پراکندگی از آمار توصیفی و بمنظور پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش از آزمون تی مستقل و آزمون خی دو استفاده شده است. گفتنی است تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم افزار SPSS انجام شده است.

یافته‌ها

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش در این بخش بر اساس ۴ پرسش پژوهش طراحی و ارایه شده است.

پرسش نخست: کدامیک از روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی با استفاده از فناوری آموزشی در کلاس بیش‌تر بکار رفته است؟

جدول ۱- بکارگیری روش‌های تدریس به وسیله استادان زن در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی.

سطح معناداری	df	T	SD	میانگین	روش‌های تدریس
۰/۰۰۰	۶۴	-۶/۱۲۱	۰/۰۲۲۷۲	-۰/۱۳۹۰۴	شنیداری و تلفیق زدایی
۰/۰۲۶	۶۴	-۲/۲۸۶	۰/۰۴۹۲۵	-۰/۱۱۲۵۶	تلفیق زدایی و مستقیم
۰/۰۰۰	۶۴	-۸/۷۸۸	۰/۰۴۲۹۱	-۰/۰۳۷۷۱۱	مستقیم و جمعی
۰/۴۰۸	۶۴	-۰/۸۳۲	۰/۰۴۲۹۲	-۰/۰۳۵۷۱	جمعی و هوش‌های چندگانه
۰/۶۳۱	۶۴	-۰/۴۸۳	۰/۰۳۶۶۴	-۰/۰۱۷۶۹	هوش‌های چندگانه و کار-محور
۰/۰۴۱	۶۴	-۲/۰۸۸	۰/۰۲۳۷۶	-۰/۰۴۹۶۲	کار-محور و فیزیکی کامل
۰/۹۴۴	۶۴	-۰/۰۷۱	۰/۰۳۴۹۶	-۰/۰۰۲۴۷	فیزیکی کامل و آرام
۰/۰۱۰	۶۴	-۲/۶۶۱	۰/۰۳۵۱۳	-۰/۰۹۳۵۱	آرام و ارتباطی

از جدول بالا نتیجه می‌شود که روش‌های تدریس که در کلاس درس به وسیله استادان بکار گرفته شده به ترتیب اولویت عبارت است از:

۱. روش تدریس زبان ارتباطی.
۲. روش تدریس آرام و روش تدریس فیزیکی کامل (هر دو در یک سطح می‌باشند).
۳. روش تدریس کار محور، روش تدریس هوش‌های چندگانه و روش تدریس جمعی (هرسه در یک سطح می‌باشند).
۴. روش تدریس مستقیم.
۵. روش تدریس تلفیق زدایی.
۶. روش تدریس شنیداری.

پرسش ۲: کدامیک از انواع فناوری آموزشی در فرآیند تدریس زبان انگلیسی کاربردی بیش‌تر در کلاس درس دارد؟

جدول ۲- مقدار استفاده استادان زن از فناوری آموزشی در آموزش زبان انگلیسی.

انواع فناوری	درصد استفاده استادان زن
سیستم صوتی	٪ ۱۱/۴
رایانه	٪ ۸/۷
سی دی	٪ ۶/۶
پیام الکترونیکی	٪ ۷/۹
بازی‌های الکترونیکی	٪ ۱۰۰
اینترنت	٪ ۴/۸
مکالمه اینترنتی هم‌زمان	٪ ۱۰۰
ساختن صفحه‌های شبکه اینترنت	٪ ۶۶/۷
اسلاید رایانه ای	٪ ۱۴/۹
تایپ رایانه ای	٪ ۲۰/۵
رایانه شخصی	٪ ۱۱
دوربین دیجیتال	٪ ۵۰
آزمایشگاه زبان	٪ ۱۱/۳
رایانه لپ‌تاب	٪ ۹/۲
ویدئو پروژکتور	٪ ۱۹/۷
ماشین چاپ‌گر	٪ ۴۷/۲
نمایشگر اسلاید	٪ ۳۳/۷
اسکنر	٪ ۵۰/۸
دستگاه ضبط صوت	٪ ۳۹/۷
دستگاه ویدئو	٪ ۳۰/۳
کلاس مجازی	٪ ۹۲/۹
ویدئو پروژکتور	٪ ۸۷/۵
دستگاه زیراکس	٪ ۹۲/۳

همان گونه که جدول ۲ نشان می‌دهد، تقریباً انواع فناوری‌های آموزشی در کلاس درس به وسیله استادان زن برای تدریس به دانشجویان بکار گرفته می‌شود، ولی اسلایدها، بازی‌های الکترونیکی، پردازش واژه‌ها، دوربین دیجیتال، کلاس مجازی، چاپ‌گر و ویدئو پروژکتور بیش‌تر از دیگر رسانه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است.

پرسش ۳: آیا بین به کارگیری روش های تدریس آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه دولتی و آزاد اسلامی تفاوت وجود دارد؟

جدول ۳- تفاوت بین استادان زن دانشگاههای دولتی و دانشگاه آزاد در استفاده از فناوری آموزشی.

میانگین	تعداد	دانشگاه ها	روش های تدریس
۴/۱۲۵۰	۳۶	دولتی	مستقیم
۳/۸۷۶۴	۲۹	آزاد اسلامی	
۳/۶۴۷۶	۳۶	دولتی	شنیداری
۳/۹۰۵۲	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۸۲۵۴	۳۶	دولتی	آرام
۴/۰۸۸۷	۲۹	آزاد اسلامی	
۳/۷۸۸۹	۳۶	دولتی	تلفیق زدایی
۴/۰۴۱۴	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۶۶۶۷	۳۶	دولتی	جمعی
۴/۰۴۹۳	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۷۲۲۲	۳۶	دولتی	فیزیکی کامل
۴/۲۱۱۲	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۸۴۸۵	۳۶	دولتی	ارتباطی
۴/۲۶۹۶	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۷۵۸۳	۳۶	دولتی	کار-محور
۴/۰۵۵۲	۲۹	آزاد اسلامی	
۴/۵۵۰۹	۳۶	دولتی	هوش چندگانه
۴/۲۷۳۰	۲۹	آزاد اسلامی	

جدول ۳ تفاوت معناداری بین بکارگیری روش‌های تدریس استادان زن در کلاس‌های درس دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی را نشان می‌دهد. این بدان معناست که استادان زن در دانشگاه‌های دولتی روش‌های تدریس مستقیم، جمعی، فیزیکی کامل، روش تدریس ارتباطی و روش تدریس کارمحور را نسبت به دانشگاه آزاد اسلامی بکار گرفته‌اند.

پرسش ۴: آیا تفاوتی در بکارگیری مقدار استفاده از فناوری آموزشی در دانشگاه دولتی و آزاد اسلامی وجود دارد؟

جدول ۴- تفاوت بین دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد در استفاده از فناوری آموزشی.

سطح معناداری	مقدار	درجه آزادی	مجموع	دانشگاه		فناوری آموزشی
				دولتی	آزاد اسلامی	
۰/۰۰۰	۴۷/۷۴۱	۱	۵۲	۵	۲۹	پرینتر
			%۵۲/۳	%۱۳/۹	%۱۰۰	
			۳۱	۳۱	%۰	
			%۴۷/۷	%۸۶/۱		
			۶۵	۳۶	۲۹	جمع کل
			%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	
۰/۰۰۰	۵۳/۹۹۷	۱	۳۲	۳	۲۹	اسکتر
			%۲,۴۹	%۸/۳	%۱۰۰	
			۳۳	۳۳	%۰	
			%۵۰/۸	%۹۱/۷	%۰	
			۶۵	۳۶	۲۹	جمع کل
			%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	
۰/۰۰۰	۲۰/۱۷۲	۱	۱۳	۰	۱۳	کلاس مجازی
			%۲۰	%۰	%۴۴/۸	
			۵۲	۳۶	۱۶	
			%۸۰	%۱۰۰	%۵۵/۲	
			۶۵	۳۶	۲۹	جمع کل
			%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	

در جدول ۴ از ۳۶ استاد دانشگاه دولتی ۱۳/۹٪ از چاپگر استفاده کردند و در دانشگاه آزاد از ۲۹ نفر استاد ۱۰۰٪ چاپگر را بکار گرفتند، در مجموع ۵۲/۳٪ از این ابزار استفاده کردند. استادان دانشگاه دولتی ۸/۳٪ و آزاد ۱۰۰٪ و در کل ۴۹/۲٪ از اسکتر استفاده کردند. از آنجایی که

$P\text{-value} < 0.05$ است تفاوتی معنا دار بین بکارگیری از فناوری و نوع دانشگاه وجود دارد، نتایج نشان می‌دهند استادان دانشگاه آزاد بیش‌تر از چاپگر -اسکندر و کلاس مجازی در کلاس‌های درس خود استفاده می‌کنند تا همکاران آن‌ها در دانشگاه دولتی.

بحث و نتیجه گیری

هدف از این پژوهش مقایسه کاربست فناوری آموزشی در روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی شیراز بوده است. نتایج این پژوهش را یافته‌های تورنتون و هوسر (Thornton & Houser, 2005)، کاووس و ابراهیم (Cavus & Ibrahim, 2009)، پاور و شریس (Pover & Shrestha, 2010)، لو (Lu, 2008)، چن و چانگ (Chen & Chung, 2007)، هوانگ و فنگ چانگ (Hwang & Fang Chang, 2011)، سارانی (Sarani, 2011)، باکی و اکدمیر (Baki & Akdemir, 2010)، و رائو و همکاران (Rau et al., 2008) تأیید می‌کند که کاربست فناوری آموزشی، ارتقای فرایند یاددهی و یادگیری را به وسیله اعضای هیئت علمی در بر خواهد داشت.

از اهداف دیگر این پژوهش مشخص کردن مقدار استفاده اعضای هیئت علمی زن از فناوری آموزشی در فرایند تدریس در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی شیراز بود. نتایج نشان دادند که اعضای هیئت علمی زن دانشگاه آزاد اسلامی استفاده مطلوبی از فناوری آموزشی در ضمن و پس از تدریس نسبت به هم‌تایان خود در زمینه‌های اسکندر، کلاس مجازی و استفاده از دستگاه چاپ گر از هم‌تایان خود در دانشگاه شیراز دارند. بدین ترتیب که آن‌ها در مؤلفه گستره استفاده از کلاس مجازی و دیگر ابزار استفاده و سهمی بیش‌تر را به خود اختصاص داده اند و کیفیت تدریس آن نسبتاً مطلوب تر مورد ارزیابی قرار گرفته است. در مورد نتایج اخیر پژوهش وربراتون و همکاران (Warburton et al., 2002) در پژوهشی با عنوان «مقدار و راه‌های استفاده اعضای هیئت علمی از فناوری‌های آموزشی برای اهداف آموزشی» نشان دادند که اعضای هیئت علمی استفاده مطلوبی از فناوری داده‌ها و ارتباطات دارند و رابطه‌ای معنادار بین رشته اصلی مورد تدریس آن‌ها و استفاده از فناوری آموزشی برای تدریس و یادگیری وجود دارد. در پژوهشی که چاودهاری (Chowdhery, 2009) در مورد ۲۰۳ نفر از اعضای هیئت علمی در چهار دانشگاه کانادا با عنوان «بررسی رابطه ادغام فناوری داده‌ها و ارتباطات در تدریس و بهبود تدریس از دید اعضای هیئت علمی» انجام داد، نشان داد که بیش‌تر اعضای هیئت علمی از Email, Word و Powerpoint در فرایند تدریسی خود استفاده می‌کنند. در پژوهشی که با هدف بررسی عوامل مؤثر بر استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه از فناوری داده‌ها و ارتباطات انجام شد، نتایج نشان دادند که اعضای هیئت

علمی این دانشگاه به طور مطلوب از فناوری داده‌ها و ارتباطات در تدریس خود بهره می‌برند و بین تعداد مقاله‌های چاپ شده در کنفرانس‌ها و مجله‌های خارجی و داخلی، آشنایی با سرویس‌های اینترنتی، مهارت و در استفاده از رایانه، مقدار استفاده از اینترنت برای اهداف آموزشی و پژوهشی، مهارت در زبان انگلیسی، نگرش به استفاده از فناوری داده‌ها و ارتباطات در آموزش و پژوهش، رتبه علمی و شرایط محیطی، فنی و اقتصادی با متغیر مقدار کاربرد فناوری داده‌ها و ارتباطات از سوی اعضای هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه رابطه مثبت و معنادار وجود دارد (Bygraly, 2010). از دیگر اهداف این پژوهش، مقایسه وضعیت تدریس - یادگیری اعضای هیئت علمی زن با کاربست فناوری آموزشی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی بود. نتایج نشان دادند که وضعیت بکارگیری فناوری آموزشی در دو دانشگاه وضعیتی نسبتاً مطلوب دارد، بویژه در زمینه روش‌های تدریس ارتباطی، اعضای هیئت علمی از عملکرد بسیار بالایی برخوردارند. در این باره پژوهش‌های لسانی و محمدی (Lesani & Mohammadi, 2011) که با هدف روند کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی دانشکده ریاضی و رایانه دانشگاه شهید باهنر کرمان انجام شد، ارزیابی دانشجویان از مؤلفه‌های کیفیت تدریس نشان داد که اعضای هیئت علمی دانشکده ریاضی و رایانه وضعیتی نسبتاً مطلوب دارند و بین کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی زن و مرد تفاوت معناداری وجود ندارد که بدین ترتیب نتیجه این پژوهش نیز تأیید می‌شود.

پیشنهادها

- با توجه به نقاط قوت و تأثیر استفاده از فناوری در آموزش عالی از قبیل دستیابی سریع به داده‌ها، کمک به استادان در سازماندهی، ذخیره‌سازی و توسعه داده‌ها، بهبود یادگیری دانشجویان، بهبود کیفیت پژوهش و بهره‌وری آموزشی و... پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌گردد:
- ۱- هرچند یافته‌های پژوهش نشان داده است که اعضای هیئت علمی در دانشگاه دولتی و آزاد اسلامی استفاده مطلوبی از کاربست فناوری آموزشی در فرایند تدریس و یادگیری دارند، برای استفاده به روز اعضای هیئت علمی از آن، لازم است آموزش‌هایی در این زمینه به شکل مستمر ارائه شود تا اعضای هیئت علمی بتوانند با آخرین یافته‌ها در این زمینه آشنا شوند.
  - ۲- مدیران گروه‌های آموزشی بویژه گروه زبان‌های خارجی برای ارتقاء کیفیت آموزش زمینه‌های یادین‌ه کردن راهکارهای زیر را بیش از پیش فراهم سازند:
    - کارگاه‌های آموزشی روش تدریس برگزار شود.
    - از اعضای هیئت علمی موفق در تدریس برای تجربه‌های موفق خود دعوت شود.
    - بمنظور تشویق اعضای برای ارتقای کیفیت تدریس آن‌ها پاداش‌هایی برای تجربه‌های موفق تدریس در نظر گرفته شود.

- کارآمدترین اعضای هیئت علمی از نظر کیفیت تدریس مشخص و تشویق شوند.
- ۳- نتایج پژوهش نشان داده است که روش تدریس ارتباطی از وضعیتی نسبتاً بهینه برخوردار است، بنابراین پیشنهاد می‌شود برای ارتقای آن آموزش‌هایی در زمینه تدوین طرح درس، ارزیابی عملکرد یادگیری و مهارت ارتباطی استادان با دانشجو ارائه شود و زمینه‌هایی فراهم شود تا اعضای هیئت علمی موفق در این زمینه‌ها بتوانند تجارب خود را در زمینه تدوین طرح درس، ارزیابی عملکرد یادگیری و مهارت ارتباطی استاد با دانشجو در اختیار همکاران خود قرار دهند.
- ۴- مربیان و دست‌اندرکاران آموزشی با کارآیی و اثربخشی روش‌های تدریس در یادگیری زبان انگلیسی آشنا شوند و زیرساخت‌ها و زمینه‌های لازم برای استفاده بهینه و فراگیر از این روش‌ها را پیش، حین و پس از تدریس فراهم سازند.

References

- Abbasi, M., Ahmadi, Gh.R., & Lotfi, A.R. (2009). The Problems of English learning students of Esfahan from teachers views. *Knowledge and Research of Educational Sciences (Curriculum)*, (22). 141-156 (in Persian)
- Absalom, M., & Mariolian, P.M. (2004). Email communication and language learning at university: An Australian case study. *Computer Assisted Language Learning*, 17(3-4), 4.3-440
- Baki, B.E., & Ademir, O. (2010). A Comparison of undergraduate students English vocabulary Learning: Using mobile phone and flash cards, 9 (3).
- Bazargan, M. (2003). Information technology context of reforms in education. Tehran: Institute of Technological Educational Development of Smart Schools. Edith oneth (in Persian)
- Beiramipour, A., Liaqatdar, M., & sharif, M (2008). Survey the efficiency efficiency of teching – learning process and evaluating English curriculum in high school section of shiraz city. *Educational Modern Thoughts Magazine*, 4(4), 73-94 (in Persian)
- Chen, C. M. , & Chung, C. J (2007). Personalized mobile English vocabulary learning system based on item response theory and learning memory cycle. *Computers Education*, 51, 624-645
- Dempster, F. N. (1987). Effects of variable encoding and spaced presentations on vocabulary learning. *Journal of Educational Psychology*. 79, 162-170.
- Fang Shang, H. (2005), Email dialogue journaling: Attitudes and impact on L2 reading performance. *Educational studies*, 31(2), 197-212
- Fang Shang, H. (2007). An exploratory study of e-mail application FL Writing Perform once. *Computer Assisted Language Learning*, 20 (1), 79-96.
- Greene, R.L. (1989). Spacing effects in memory: Evidence for a two – process account. *Journal of Experimental Psychology: Learning. Memory and Cognition*, 15, 371-377.

- Jacobsen, D. M. (1998). Adoption patterns of faculty who integrate computer technology for teaching and learning in higher education Retrieved from <http://www.acs.Ucalgary.cca/~dmjacobs/phd/phd results.html>.
- Lai, CH.H, Luo, P.P., Liu, H. CH., & Liang, J.S. (2010). Can e-mails as reminder enhance English learning on the English learning system? In Wong. S. L et al. (Eds) (2010). Proceedings of the 18th International Conference on Computers in Education. Putrajaya, Malaysia: Asia Pacific Society for Computers in Education.
- Montazer, Gh. A., & Diani, M. H. (2003). Virtual university. Quarterly LIS, 6(1), 1-10 (in Persian)
- Pishghadam, R. (2009). Language learning strategies in relation to gender and strategies for learning for learning Albran's English language learners. Journal of the Faculty of Letters and Humman Sciences. University of Tabriz, 51 (2), 46-23. (in Persian)
- Pover, T., & Shrestha, P. (2010). Mobile technologies for English language learning: Anexplor ationih the con the con text of Bangladesh.
- Rau,. P.P. Gao. Q., & Wu,. L. M. (2008). Using mobile communication technology in high school education: Motivation, pressure, and learning performance. Computers & Education, 50 (1), 1-22
- Slockwell, G. (2003). Effects of topic threads on sustainability of email interactions between native speakers and nonnative speakers. ReCALL 15(1), 37-50.
- Stone, A., Lynch, K., & Poole, N. (2003). A case for using mobile Internet and telephony to support community networks and networked learning in Tanzania. Paper Presentation, ICOOL 2003, Internatiocal Conference on Online and Open Learning.
- Thornton, P., & Houser. C. (2005). Using mobile phones in English education in Japan. Journal of Computer Assisted Learning. 21, 217-228
- Wood. J. (2001). Can software support children's vocabulary development? Language Learning & Technology. 1, 166-201